

Fimmtudaginn 29. maí 1997.

Nr. 389/1996.

Bjarni J. Gíslason

(Ólafur Sigurgeirsson hdl.)

gegn

Þótabúi Jóhönnu Pálsdóttur

(Vilhjálmur H. Vilhjálmsson hrl.)

og gagnsök

Fjármál hjóna. Gjöf. Hjúskapareign.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason, Arnljótur Björnsson og Gunnlaugur Claessen.

Aðaláfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 21. október 1996. Hann krefst sýknu af öllum kröfum gagnáfrýjanda og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi áfrýjaði fyrir sitt leyti með stefnu 10. janúar 1997. Hann krefst þess aðallega, að gjöf Jóhönnu Pálsdóttur til aðaláfrýjanda, sem fólst í framlagi hennar til kaupa aðaláfrýjanda á íbúð merktri 0304 að Kirkjuvegi 1, Keflavík, verði dæmd ógild eða henni rift og að aðaláfrýjandi greiði 8.095.392 krónur með nánar tilgreindum vöxtum frá 16. október 1991 til greiðsludags. Til vara krefst hann staðfestingar héraðsdóms. Hann krefst og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti. Húsið Hátún 20, Keflavík, var þinglýst eign Jóhönnu Pálsdóttur, sem seldi það 16. október 1991. Aðaláfrýjandi hefur ekki sýnt fram á, að húsið hafi verið hjúskapareign hans að nokkru eða öllu leyti. Afhending Jóhönnu á söluandvirði hússins til eiginmanns síns, þegar hann eignaðist íbúðina að Kirkjuvegi 1, Keflavík, var gjöf í skilningi 1. mgr. 30. gr. laga nr. 20/1923 um réttindi og skyldur hjóna, sem þá giltu. Um gjöfina var ekki gerður kaupmáli. Með vísun til nefnds lagaákvæðis, sbr. og 32. gr. laganna, ber að fallast á með gagnáfrýjanda, að gjöfin hafi ekki gildi.

Ákvæði um helmingaskipti í lögum nr. 20/1923 tóku til fjárslita við skilnað eða andlát annars hjóna. Ákvæði þessi eiga hins vegar ekki við um fjármál hjóna, þegar báðir makar eru lífs og hjúskapur í gildi. Verður aðaláfrýjandi því dæmdur til að endurgreiða gagnáfrýjanda söluverðið, 8.095.392 krónur, með vöxtum, eins og krafist er, enda hefur fjárhæðin ekki sætt andmælum.

Rétt þykir, að aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda samtals 150.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Gjöf Jóhönnu Pálsdóttur til aðaláfrýjanda, Bjarna J. Gíslasonar, sem fólst í afhendingu söluandvirðis Hátúns 20, Keflavík, að fjárhæð 8.095.392 krónur, er ógild.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda, þrotabúi Jóhönnu Pálsdóttur, 8.095.392 krónur með 3,9% ársvöxtum frá 16. október 1991 til 1. nóvember sama árs, 3,75% frá þeim degi til 11. sama mánaðar, 3,7% frá þeim degi til 21. sama mánaðar, 3,4% frá þeim degi til 1. desember sama árs, 2,8% frá þeim degi til 21. sama mánaðar, 2,6% frá þeim degi 1. febrúar 1992, 2,1% frá þeim degi til 11. sama mánaðar, 1,8% frá þeim degi til 21. sama mánaðar, 1,6% frá þeim degi til 1. mars sama árs, 1,5% frá þeim degi til 21. sama mánaðar, 1,1% frá þeim degi til 1. maí sama árs, 1% frá þeim degi til 1. ágúst sama árs, 0,9% frá þeim degi til 11. nóvember sama árs, 0,5% frá þeim degi til 16. apríl 1996, en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda samtals 150.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjaness 12. október 1996.

Mál þetta var þingfest 24. apríl 1996 og dómtekið 26. september 1996. Stefnandi er þrotabúi Jóhönnu Pálsdóttur, kt. 190524-2219. Stefndi er Bjarni J. Gíslason, kt. 100715-4659, Kirkjuvegi 1 d, Keflavík.

Dómkröfur stefnanda eru aðallega þær, að gjöf Jóhönnu Pálsdóttur til stefnda, sem fólst í framlagi hennar til kaupa stefnda á íbúð merktri 0304 að Kirkjuvegi 1 d, Keflavík, verði dæmd ógild eða henni rift og að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda 8.095.392 krónur með [nánar tilgreindum vöxtum].

Til vara krefst stefnandi þess, að gjöf Jóhönnu Pálsdóttur til stefnanda, sem fólst í framlagi hennar til kaupa stefnda á íbúð merktri 0304 að Kirkjuvegi 1 d, Keflavík, verði dæmd ógild eða henni rift og að stefndi verði

dæmdur til að greiða stefnanda 4.047.696 kr. með [nánar tilgreindum vöxtum].

Í báðum tilvikum er þess krafist, að stefnda verði gert að greiða málskostnað samkvæmt mati réttarins auk virðisaukaskatts.

I.

Protamaðurinn Jóhanna Pálsdóttir og stefndi Bjarni eru hjón. Þau gengu í hjúskap 1956 og keyptu sér fokhelt hús að Hátúni 20 í Keflavík árið 1957. Þar bjuggu þau alla tíð, uns þau keyptu sér íbúð hjá Byggingarsamvinnufélagi aldraðra að Kirkjuvegi 1, Keflavík. Þau undirrituðu byggingarsamning 23. maí 1990 og seldu hús sitt að Hátúni 20 16. október 1991. Jóhanna var ein þinglýstur eigandi Hátúns 20. Þau undirrituðu bæði byggingarsamninginn um Kirkjuveg 1, en með yfirlýsingu 30. ágúst 1991 féllst byggingarsamvinnufélagið á, að stefndi Bjarni yrði einn skráður eigandi. Kaupsamningur var svo gerður við Bjarna einan 7. febrúar 1992. Sonur þeirra hjóna, Bjarni Geir, var í viðskiptum. Skrifaði móðir hans upp á víxil fyrir hann til tryggingar skuld í Sparisjóðnum í Keflavík. Sparisjóðurinn fyllti víxillinn síðar út með fjárhæðinni 6.145.062 kr. og leitaði eftir greiðslu hjá Jóhönnu. Hún lýsti yfir eignaleysi. Sparisjóðurinn krafðist þá fjárnáms hjá stefnda, en því var hafnað í dómi Hæstaréttar Íslands 13. september 1995 í málinu nr. 271/1995. Þú Jóhönnu var tekið til gjaldþrotaskipta 5. nóvember 1995. Á skiptafundi í búinu 19. febrúar 1996 fékk Sparisjóðurinn í Keflavík heimild til að höfða mál þetta á eigin kostnað og áhættu, sbr. 1. mgr. 130. gr. 1. nr. 21/1991.

Í nóvember 1990 bárust Sparisjóðnum í Keflavík innstæðulausar ávísanir frá Bjarna Geir. Samdi hann við bankann um að afhenda tryggingarvíxil fyrir skuldinni. Var hann sjálfur greiðandi, Jónas Magnússon útgefandi og ábekingar verslunin Nonni og Bubbi hf. og Jóhanna Pálsdóttir. Víxillinn var ekki fylltur út, fjárhæð og dagsetningar vantaði. Sagði sparisjóðsstjórinn, Geirmundur Kristinsson, fyrir dómi, að hann hefði gert Jóhönnu grein fyrir fjárhæð tékkanna og þeirri ábyrgð, sem hún var að taka. Hefði hann litið svo á, að um skammtímalausn væri að ræða, og fram hefði komið hjá Jóhönnu, að hún ætlaði að aðstoða son sinn tímabundið, til þess að reikningi hans yrði ekki lokað. Það hefði hins vegar dregist á langinn, að Bjarni Geir hefði greitt. Jóhanna hefði komið nokkrum sinnum til að ræða þessi mál, ýmist ein eða í fylgd sona sinna, annaðhvort Bjarna Geirs eða Sveinbjörns. Synirnir hefðu einnig komið einir til að ræða skuldina. Þetta hefði staðið yfir í um tvö ár, uns Sveinbjörn hefði lýsti því yfir, að skuldin yrði ekki greidd.

Bú Nonna og Bubba hf. var tekið til gjaldþrotaskipta 6. febrúar 1991, bú Jónasar Magnússonar 16. nóvember 1992 og bú Bjarna Geirs 26. nóvember 1993.

Ekki er deilt um í málinu, að Sparisjóðurinn í Keflavík hafði heimild skv. 10. gr. víxillaga til að fylla víxillinn út, og það gerði hann með þeim hætti, að hann skráði útgáfudag 12. desember 1994 og gjalddaga 18. janúar 1995, en fjárhæð 6.145.062 krónur.

Þá er óumdeilt í málinu, að andvirði Hátúns 20, nettó 8.095.392 krónur, rann til kaupa á Kirkjuvegi 1, sem kostaði rúmar tíu milljónir króna. Jóhanna tók einnig lífeyrissjóðslán, að fjárhæð ein milljón króna, og rann það til íbúðar kaupanna og hvílir nú á Kirkjuvegi 1.

II.

Stefnandi byggir á því, að sýnt hafi verið fram á, að söluandvirði Hátúns 20 hafi gengið til íbúðar kaupanna að Kirkjuvegi 1. Ótvírætt sé, skv. 30. gr. I. nr. 20/1923, að um gjöf milli hjóna sé að ræða. Ekki hafi verið sýnt fram á, að endurgjald hafi komið fyrir af hálfu stefnda. Skv. 32. gr. sömu laga sé gjöf einungis gild gagnvart skuldheimtumönnum, ef um hana hafi verið gerður kaupmáli. Upplýst hafi verið í málinu, að stefndi og eiginkona hans gerðu aldrei með sér kaupmála. Eignayfirfærslan sé því ógild frá upphafi gagnvart skuldheimtumönnum gefanda. Þá byggir stefnandi einnig á ákvæðum 131. gr. laga nr. 21/1991 um gjaldþrotaskipti. Ráðstöfun þrotamanns sé riftanleg skv. því ákvæði.

Stefnandi styður aðalkröfu sína þeim rökum, að fjárkrafa stofnist, ef ráðstöfun á söluandvirði Hátúns 20 verði ógilt með dómi. Sé það í samræmi við meginreglu íslensks réttar, að við dóm um ógildingu löggernings beri hvorum aðila um sig að skila því til baka, sem tekið var við. Ef fallist verði á riftunarkröfu skv. ákvæðum gjaldþrotaskiptalaga, sé endurgreiðslukrafan reist á 142. gr. gjaldþrotaskiptalaga. Varakrafa stefnanda er sett fram með þeim rökstuðningi, að líta verði að minnsta kosti svo á, að verðmæti Hátúns 20 hafi myndast með framlögum beggja hjóna í hjúskap þeirra. Þá hafi afhending á helmingi verið gjöf í skilningi 20. gr. I. nr. 20/1923 og 131. gr. I. nr. 21/1991.

Stefndi mótmælir því, að um gjöf hafi verið að ræða. Túlka beri ákvæði 30. gr., 1. mgr. 32. gr. og 1. mgr. 33. gr. I. nr. 20/1923 þannig, að ekki þurfi kaupmála til þess að yfirfæra peninga milli hjóna. Jóhanna hafi afhent stefnda reiðufé, og um það gildi traustfangsreglur kröfuréttarins. Stefndi bendir á, að ekki sé upplýst í málinu, hvenær tryggingarvixillinn var afhentur stefnanda. Verði því að miða við útgáfudag víxilsins 12. desember 1994 og að þá hafi fyrst stofnast krafa á hendur Jóhönnu.

III.

Í máli þessu er ekki ágreiningur um útfyllingu víxilsins og réttmæti hans. Ágreiningur aðila er einvörðungu um tvennt, annars vegar um, hvort afhending Jóhönnu á hlut sínum í Hátúni 20, Keflavík, hafi verið gjöf í skilningi 30. gr. laga nr. 20/1923, og hins vegar um, hvenær krafa stefnanda hafi stofnast.

Samkvæmt 133. gr. hjúskaparlaga nr. 31/1993 tóku þau lög gildi 1. júlí 1993. Eldri lög nr. 20/1923 gilda því um ágreining aðila.

Stefnandi reisir kröfu sína einnig á riftunarreglum gjaldþrotaskiptalaga nr. 21/1991. Samkvæmt 2. mgr. 131. gr. laganna er það skilyrði riftunar, að gjafir til nákominna hafi verið afhentar tveimur árum fyrir frestdag. Í þessu máli var frestdagur 9. september 1995, en Hátún 20, Keflavík, var selt 16. október 1991. Innborganir á kaupsamning um Kirkjuveg 1, Keflavík, fóru fram árin 1991 og 1992. Riftunarreglur gjaldþrotaskiptalaga á ráðstöfunum þrotamanns koma því ekki til álita í málinu.

Ekki er annað komið fram en venjulegt fjárfélag hafi verið með þeim hjónum. Jóhanna Pálsdóttir hefur lýst því, að svo hafi æxlast, að hún var ein skráð fyrir Hátúni 20, líklega vegna lífeyrissjóðsláns, sem þau hjónin tóku á sínum tíma. Eiginmaður hennar hafi hins vegar staðið undir greiðslum af húsinu, enda hún verið heimavinnandi fyrstu árin. Þykir nægilega komið fram í málinu, að húsið Hátún 20 var megineign félagsbúsins og hjúskapareign beggja að jöfnu.

Samkvæmt 1. mgr. 30. gr. laga nr. 20/1923 eru gjafir milli hjóna því aðeins gildar, að um þær sé gerður kaupmáli. Samkvæmt 32. gr. er samningur hjóna um afhendingu annars til hins ógildur gagnvart skuldheimtumönnum. Þessi ákvæði laganna eru algjörlega fortakslaus, og skiptir huglæg afstaða aðila ekki máli. Einu gildir, hvort krafan stofnaðist, áður en eða eftir að gjöfin var afhent.

Verður því fallist á með stefnanda, að Jóhanna Pálsdóttir hafi gefið eiginmanni sínum, stefnda í málinu, helming af söluandvirði hússins Hátúns 20, Keflavík. Telst það gjöf í skilningi 30. gr. hjúskaparlaga, og ber því að fallast á kröfu stefnanda um, að afhendingin verði dæmd ógild. Varakrafa stefnanda verður því tekin til greina. Hún er helmingshlutur söluandvirðis Hátúns 20 að frádregnum áhvílandi lánum og hefur ekki sætt tölulegum andmælum. Vextir dæmast eins og í dómsorði greinir. Rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Gunnar Aðalsteinsson héraðsdómari kveður upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Gjöf Jóhönnu Pálsdóttir til stefnda, Bjarna J. Gíslasonar, sem fólst í afhendingu á hálfu söluandvirði Hátúns 20, Keflavík, að fjárhæð 4.047.696 krónur, er dæmd ógild.

Stefndi greiði stefnanda, þrotabúi Jóhönnu Pálsdóttur, 4.047.696 kr. með 4% ársvöxtum frá 16. 10. 1991, 3,75% frá 1. 11. 1991, 3,5% frá 21. 11. 1991, 3% frá 1. 12. 1991, 2,5% frá 1. 2. 1992, 2% frá 11. 2. 1992, 1,25% frá 21. 3. 1992, 1% frá 1. 5. 1992, 1,25% frá 11. 8. 1992 og með 0,5% vöxtum frá 11. 11. 1992 til stefnubirtingardags, en með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.

Málskostnaður fellur niður.
